

LYDERYSTĖ PAKRANTĖS TERITORIJŲ VALDYME

Daiva Verkulevičiūtė-Kriukienė

Klaipėdos universitetas

daiva.verkuleviciute-kriukiene@ku.lt

IVADAS

Aktualumas. Pakrantės teritorijos – ypatingi sausumos ir vandens plotai, kuriose nuolatos vyksta sąveika tarp gamtinių ekosistemų ir žmogaus veiklos. Norint spręsti išskylančias problemas pakrančių teritorijose, būtinas integruotas pakrančių valdymas. Labai svarbus įvairių lygių valdymo sistemų įsitraukimas, mokslo ir politikos atstovų bendradarbiavimas, bendruomenių aktyvumas. Lyderystė yra reikalinga pakrančių išteklių valdyme stiprinant gebėjimus, skatinant pasitikėjimą, dalyvavimą, atsparumą bei integruojant žinias (Gisevius, 2025).

Tyrimo problema. Dėl nuolatos stiprėjančių ir dažnėjančių gamtos reiškinių bei socialinių pokyčių, pakrantės teritorijos susiduria su didžiuliais iššūkiais, kurių sprendimui reikia visuomenės susitelkimo ir aktyvumo. Nemažas vaidmuo telkiant visuomenę tenka lyderiams, tačiau pastaruoju metu žmonių, kurie turėtų atitinkamų žinių ir gebėjimų, nėra daug. Tokiems žmonėms reikia tiek teorinio, tiek ir praktinio pasiruošimo tapti lyderiais ir spręsti aktualias pakrantės valdymo problemas.

Tikslas – pasiūlyti sprendimus, kurie skatintų lyderystę pakrančių teritorijose.

Uždaviniai:

- Sukurti pakrančių teritorijų valdymo modelį.
- Išskirti tikslines gyventojų grupes, kurios galėtų tapti pakrančių teritorijų valdymo lyderiais.

Tyrimo metodika. Tyrimas pagrįstas teorine bei logine analize ir sinteze.

Teorinės prielaidos

Pakrančių teritorijos – ypatingos gamtinės ir socialinės struktūros, kurios susiduria specifinėmis tik joms būdingomis problemomis. Pakrantėse esančios zonos yra dažniau veikiamos potvynių, kurie yra intensyvesni ir apima didesnę teritoriją, nei toliau nuo kranto esančiose zonose. Čia dažniau pasireiškia stichiniai gamtos reiškiniai: audros, dirvožemio uždruskėjimas ar užpelkėjimas, natūralių buveinių nykimas. Socialiniu požiūriu tai taip pat labai jautrios teritorijos. Tačiau dėl veiklų įvairovės, didesnių įsidarbinimo galimybių, mokslo ir inovacijų susikoncentravimo, jos pritraukia didelį kiekį tiek nuolatinių gyventojų, tiek turistų, kurie prisideda prie viso pakrantės regiono vystymo. Kita vertus, intensyvi ekonominė veikla didina apkrovą gamtinei aplinkai ir kraštovaizdžiui.

Pakrantės teritorijų valdymui reikia stiprių lyderių – asmenų, turinčių žinių ir gebėjimų suburti bendruomenę, motyvuoti žmones, skatinti jų aktyvumą, inicijuoti pokyčius, inovacijas.

Pakrančių teritorijų valdymas turėtų būti integruotas ir paremtas vadybos principais. Skatinamas pakrančių teritorijų stebėjimas, planavimas ir valdymas, nuolatos vykdoma kontrolė (Prisitaikymo prie klimato kaitos, 2023).

Pakrančių teritorijų valdymas reikalauja sudėtingų sprendimų, kurie jungtų mokslą, politiką ir integruotų visas suinteresuotąsias šalis. Bendradarbiavimo procesai yra naudingi sprendžiant sudėtingus klausimus, kuriuose dalyvauja kelios šalys, o interesai sutampa. Kai kuriose valstybėse kuriami bendradarbiavimo modeliai, norint tobulinti aplinkos valdymą (Lawless, 2015).

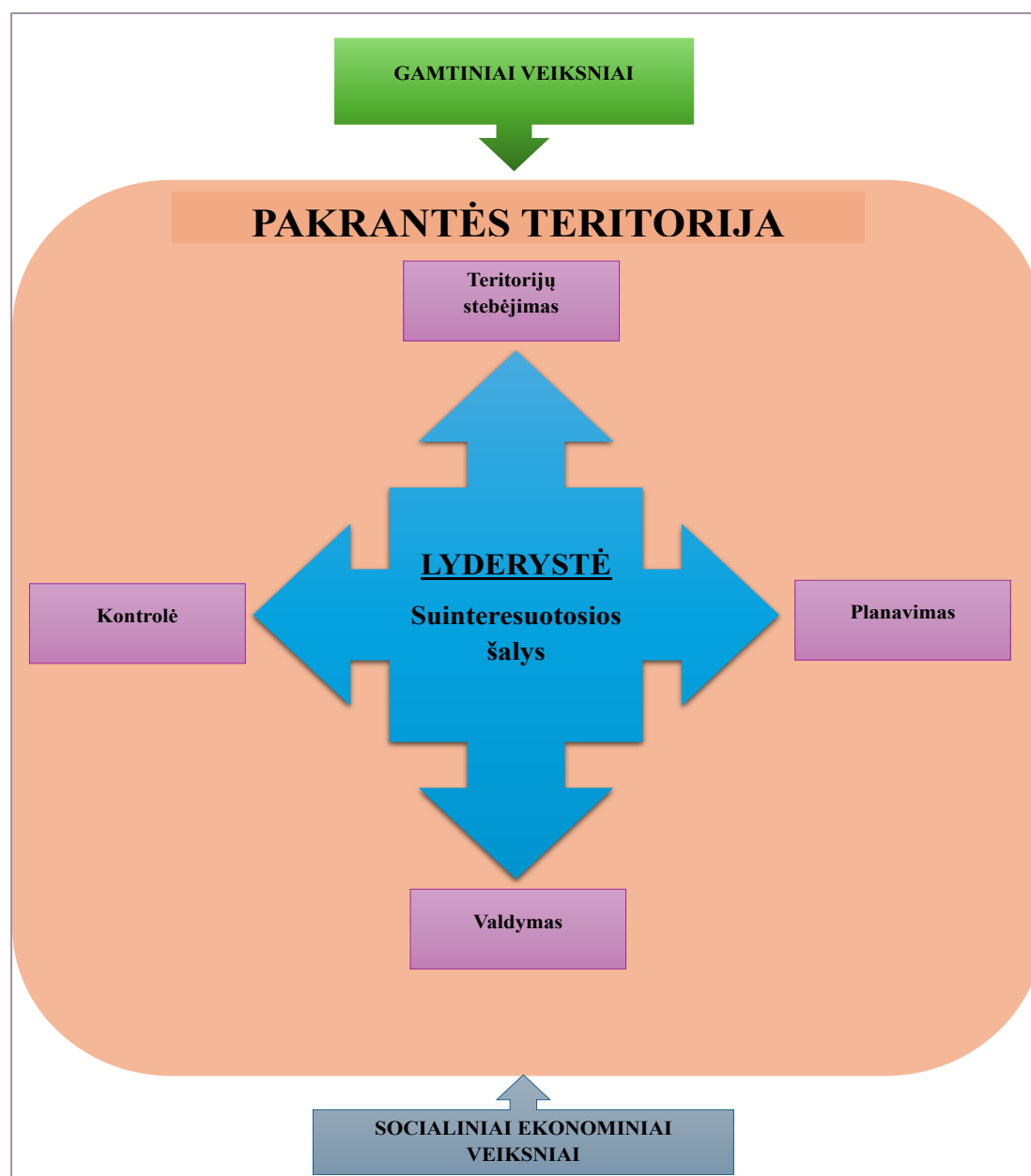
Bendradarbiavimo lyderystė yra labai svarbi pakrančių išteklių valdyme, kadangi skatina bendruomenės narių pasitikėjimą, dalyvavimą ir atsparumą. Tačiau tuo pačiu lyderiai turi įveikti tokius iššūkius, kaip pasipriešinimas ir priklausomybė nuo centrinių institucijų (Gisevius at al, 2025). Bendra dalyvių ir institucijų atsakomybė už išteklių valdymą gali didinti atsparumą socialiniams ir aplinkos pokyčiams (McGreavy, at al. 2018).

Kad būsimi lyderiai įgytų reikiamų žinių ir kompetencijos, būtina jiems organizuoti mokymus. Komunikacijos ir lyderystės mokymas pakrančių konfliktų valdymo srityje ir patirtinio mokymosi galimybės, leidžiančios pritaikyti šiuos įgūdžius ir žinias mokslo ir politikos sąsajoje gali būti įgyvendinti bet kurioje akademinėje institucijoje (Vinhateiro at al., 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad lyderystė pakrančių valdymo srityje yra daugialypė ir besikeičianti sritis, apimanti įvairias disciplinas, suinteresuotąsias šalis ir valdymo struktūras.

Tyrimo rezultatai

Pakrančių teritorijų valdymui reikia sprendimų, kurie sujungtų mokslą ir politiką bei integruotų įvairias suinteresuotųjų šalių perspektyvas (1 pav.). Todėl specialistai turi įgyti tiek specifinių teorinių žinių, tiek lyderystės, komunikacijos, gebėjimo bendrauti įgūdžių.

1 pav. Pakrančių teritorijų valdymo modelis

Kas galėtų imtis lyderystės pakrančių teritorijų valdyme? Pirmiausiai tai aktyvūs, iniciatyvūs žmonės, kurių veikla yra susijusi su teritorijų darniu vystymu, planavimu, valdymu: savivaldybių ir seniūnijų administracijų darbuotojai, bendruomenių atstovai, aplinkosaugos specialistai, NVO nariai, švietimo įstaigų darbuotojai ir pan. Turėdami specialių aplinkosaugos, planavimo, strategijų kūrimo ir valdymo žinių, jie galėtų motyvuoti gyventojus, skatinti įvairioms iniciatyvoms, bendradarbiavimui, pokyčiams.

Labai svarbu šiems asmenims organizuoti specialius lyderystės mokymus. Šią funkciją galėtų atlikti aukštojo mokslo institucijos, siūlydamos specialiuosius intensyviuosius mikrokreditų kursus. Taip į bendradarbiavimo procesą būtų integruotas tiek aukštasis mokslas, tiek bendruomenės, tiek valdžios institucijos. Aktyvia lyderystė pakrančių teritorijų valdymą galima būtų paskatinti į įsitraukti ir verslo atstovus.

Tolimesni ir gilesni tyrimai galėtų detalizuoti modelio struktūrą, sukonkretinti tikslines gyventojų grupes bei nustatyti lyderystės mokymų principus.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Pakrančių teritorijos – ypatingos sistemos, kuriose labai ryški gamtinių ekosistemų bei žmogaus ūkinės veiklos sąveika. Tuo pačiu, tai teritorijos, kuriose aplinkos įtaką žmogus jaučia stipriau, nei kitur. Tokių teritorijų valdymui reikia specifinių žinių, įvairių šalių bendradarbiavimo, atsparumo bei pasirengimo priimti iššūkius. Ypatinga reikšmė pakrančių teritorijų valdymui tenka lyderiams – aktyviems, iniciatyviems žmonėms, kurie savo pavyzdžiu ir turimų žinių bei gebėjimų dėka gali sutelkti bendruomenes, motyvuoti vietas gyventojus, bendradarbiauti su kitomis suinteresuotomis šalimis ir skatinti teigiamiems pokyčiams.

Lyderystės mokymai tokiems asmenims galėtų būti organizuojami aukštosiose mokyklose, siūlant jiems intensyviuosius mikrokreditų kursus. Taip į pakrantės teritorijų valdymą galėtų įsijungti vietos bendruomenės, aukštojo mokslo institucijos, privatus sektorius ir valdžios institucijos.

LITERATŪRA

- Gisevius, K., Niesters, L.-M., & Braun, B. (2025). The role of community leadership in building community adaptive capacity to coastal hazards – Insights from neighborhood networks in Semarang, Indonesia. *Environmental Science & Policy*, 163, 103963. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2024.103963>.
- McGreavy, B., Randall, S., Quiring, T., Hathaway, C., & Hillyer, G. (2018). Enhancing adaptive capacities in coastal communities through engaged communication research: Insights from a statewide study of shellfish co-management. *Ocean & Coastal Management*, 163, 240–253. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2018.06.016>.
- Prisitaikymo prie klimato kaitos integravimas į pakrančių zonų valdymo planus. (2023). *Climate ADAPT*. <https://climate-adapt.eea.europa.eu/lt/metadata/adaptation-options/adaptation-of-integrated-coastal-management-plans>
- Lawless, P. (2015). Application of sociometric methods to collaborative coastal management. *Journal of Coastal Conservation*, 19(5), 653–665. <https://doi.org/10.1007/s11852-014-0367-3>
- Vinhateiro, N., Sullivan, K. A., & McNally, C. G. (2012). Training for the next generation of coastal management practitioners. *Journal of Coastal Research*, 28(5), 1297–1302. <https://doi.org/10.2112/JCOASTRES-D-11-00178.1>